

Et fælles registreringsystem til museer og arkiver

Nikolaj Frandsen og Jesper Boysen

Fortid og Nutid, september 2003, s. 205-217

Vi har i fem år arbejdet på et registreringsprogram, der kan bruges af både museer og lokalarkiver – dvs. alle de museer og arkiver, der dækker et lokalområde eller koncentrerer sig om et specielt emne. Det er denne gruppe af institutioner, vi har i tankerne, når vi i det følgende utallige gange blot skriver »museer og arkiver«. Museer og arkiver har hidtil gjort ting meget forskelligt, og derfor har der været en masse problemer at tage stilling til. Resultatet er på mange måder anderledes end man er vant til på både museer og arkiver, og alle disse ændringer er nøje overvejet. De vigtigste af overvejelserne fortæller vi om her, og vi ser meget gerne at man supplerer læsningen med en praktisk afprøvning af registreringsprogrammet, som vi kalder Basis. Det kan frit hentes på adressen www.habilis.dk/basis.

Nikolaj Frandsen, f. 1958, cand.mag., systemudvikler i Kulturarvsstyrelsen. Jesper Boysen, f. 1957, cand.mag., arkivleder på Byhistorisk Arkiv – Søllerød Museum. Synspunkterne i denne artikel deles ikke nødvendigvis af Kulturarvsstyrelsen, da arbejdet er udført i privat regi.

Søllerød Kommune har – i lighed med en lang række andre kommuner – samlet sine kommunale museer og arkiver i én institution. Fysisk er de tre afdelinger dog fortsat adskilt – Byhistorisk Arkiv ligger i Holte, Vedbækfundene i Gl. Holte og Søllerød Museum i Søllerød – men da vi indledte arbejdet i 1998 var kommunen allerede gået i gang med at forbinde alle sine institutioner i ét stort højhastighedsnet, så der var udsigt til at de tre afdelinger snart ville kunne trække på samme database. Byhistorisk Arkiv var allerede koblet på netværket, så det var dér vi startede – med databasen centralt placeret på en af rådhusets servere.

Der var en grund mere til at vi i første omgang koncentrerede os om Byhistorisk Arkiv, nemlig at de to museumsafdelinger stadig registrerede på papir, mens man på arkivet hav-

de registreret elektronisk i en del år. De egentlige arkivalier blev registreret i Arkibas – det program Sammenlutningen af Lokalhistoriske Arkiver (SLA) stod for udviklingen af – mens malerier, fotografier og kort, tegninger og plakater blev registreret med billeder i hver sin hjemmelavede AskSam-database. Opdelingen i fire forskellige registreringsystemer var en stadig kilde til irritation, fordi det gjorde det vanskeligt at få overblik, og de begrænsede søgemuligheder i Arkibas gjorde det ikke spor bedre.

Overblik og gode søgemuligheder var altså nøgleordene, da vi gik i gang. Det skulle være ét samlet system til såvel arkivalier som fotografier og genstande. I forbindelse med passiv indsamling – fx afleveringer fra dødsboer – sker det jo ofte, at man på en gang modtager genstande til museet og arkivalier til arkivet. De bør kunne

registreres som en samlet aflevering og så dernæst placeres i deres rette sammenhæng. Og så var det naturligvis også et krav, at det skulle være muligt at vise billeder sammen med beskrivelserne.

Da vi gik i gang med at sammenholde disse ønsker med strukturen i de forskellige typer registreringer, vi skulle »arve«, stod det meget hurtigt klart, at det ville kræve en hel del ændringer af de gængse strukturer at lave et samlet registreringssystem, der ikke på nogen måde kompromitterede kvaliteten i registreringerne. Vi vil derfor starte med at opsummere hovedtrækkene i ændringerne i det håb, at en vis fornemmelse af helheden vil gøre det mindre forvirrende at læse om alle detaljerne.

- Vi har udarbejdet en ny overordnet struktur bestående af tre niveauer: Indkomstjournaler, omtrent som de kendes fra arkiverne; materiale omtrent som det kendes fra museernes genstande; og samlinger som fællesbetegnelse for arkivfonde og sager.
- Detailstrukturen fik vi på én gang gjort mere fleksibel og strammere styret, således at hver enkelt form for oplysninger altid står det samme sted. Knebet var at nedlægge en lang række faste felter – som alligevel ofte ikke blev udfyldt – og erstatte dem med variable felter, som kun oprettes når der er brug for dem. På den måde lykkedes det at få placeret samtlige kendte og kommende former for materiale i de samme felter i det samme vindue, og tilsvarende med samlingerne.
- Dette virker i kraft af, at alle nye poster oprettes på grundlag af skabeloner. Det sikrer dels ensartethed i registreringerne ved at minde registratorerne om hvilke former for oplysninger der hører til en god registrering; dels letter det indtastningsarbejdet, idet man kan skrive

ting, der skal bruges flere gange, i skabelonen i stedet for i hver enkelt post, der oprettes på grundlag af den. Vi har udarbejdet skabeloner til alle de materialetyper og samlings typer, der hidtil er benyttet på arkiverne og museerne, og man kan selv oprette nye.

- Hvor det var muligt, har vi slået opslagslisterne fra de to verdener sammen, men nogle steder var det ikke muligt, og derfor har vi også sørget for at de forskellige opslagslister kan leve videre side om side.
- Vi har så vidt muligt sørget for at alle opslagslister er hierarkisk opbyggede (træer), således at man på én gang kan søge på en given gruppe og dens undergrupper.
- Vi har gjort de allerfleste opslagslister åbne, så registratorerne selv kan tilføje de opslag, de har behov for.
- Vi har af hensyn til overblikket lavet et skærmdesign, der viser flere vinduer på en gang, så man kan se sammenhængene.
- Vi har lavet en søgemekanisme, som gør det muligt at kombinere kriterier fra samtlige felter – og gør det let at slå et enkelt kriterium fra eller til.
- Man kan med et enkelt klik eksportere alle samlingerne til en søgbar Internet-database.

Den overordnede struktur

De lokalhistoriske arkiver har traditionelt registreret arkivalier i arkivfonde, et lidt problematisk begreb som er overtaget fra de statslige arkiver, men givet en næsten diametralt modsat betydning: I statsligt regi betyder registrering i arkivfonde, at man bevarer den orden i materialet, som det har fået af det kontor eller ministerium, der har indleveret det. Denne praksis blev indført, fordi den stadig voksende

mængde arkivalier gjorde en emnemæssig opdeling af materialet til en mere og mere uoverskuelig opgave – og dermed velsagtens at der var for mange papirer, der ikke kunne findes igen. På de lokalhistoriske arkiver betyder registrering i arkivfonde, at man samler alt materiale om en given person, institution eller virksomhed, uanset hvem der har indleveret det. Fra slutningen af 1970'erne har man tillige skrevet indkomstjournaler, altså kortfattede beskrivelser af alt det materiale, der indgår i en aflevering, samt hvem man har fået det af og hvornår. Dernæst fordeles materialet til den egentlige registrering. Fotografier, AV-medier, storformater (kort, tegninger og plakater) og diverse registreres enkeltvis i hvert sit system, mens de egentlige arkivalier samlet registreres i arkivfonde. På papir-registreringsarkene anfører man øverst oplysninger om både arkivfondens og indkomstjournalens numre, og nedenunder beskrives de enkelte arkivalier under hinanden. På de elektroniske registreringsark i Arkibas er der kun plads til at skrive ét journalnummer, så hvis arkivfonden indeholder materiale fra flere forskellige afleveringer, skal man huske at skrive en henvisning om at løbenummer 33-45 stammer fra indkomstjournal 1975/32.

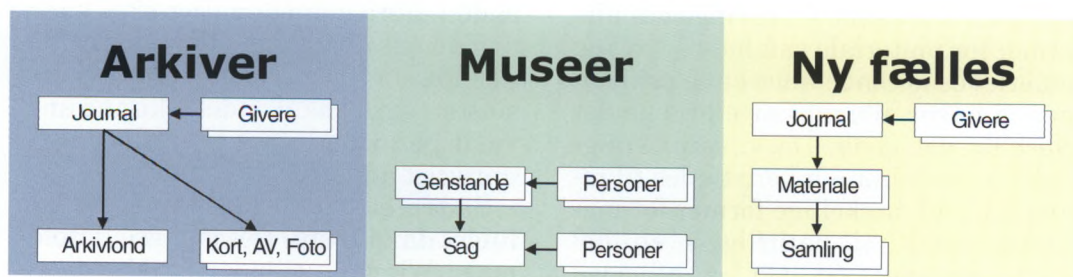
Museerne har traditionelt kun foretaget genstandsregistreringer, men siden 1960'erne har stadig flere museer også samlet genstandene – og en del

andet materiale – i sager, der beskriver hvordan og hvorfor museet er kommet i besiddelse af de pågældende genstande. Giverne – eller rettere tilvejebringerne, for de kan også være sælgere, idemænd og andet – har ikke en speciel plads i strukturen, men er simpelthen personer der tilknyttes med en bestemt rolle, og dette kan gøres på såvel genstands- som sagsniveau.

Vores løsning blev at tilføje et genstandsniveau som det kendes fra museerne til arkivernes model. Eller at tilføje en indkomstjournal, som den kendes fra arkiverne til museernes model. Uanset hvordan det formuleres er kernen, at vi opererer med tre niveauer, mens både museer og arkiver kun arbejder med to.

Indkomstjournalen bruges kun til at registrere hvornår, hvordan og fra hvem institutionen har modtaget en større eller mindre mængde arkivalier eller genstande. Det er velkendt, at arkiver ofte modtager store mængder materiale på en gang, men også museerne modtager af og til flere ting på en gang, måske især ved passiv indsamling. Det er praktisk ikke at skulle skrive disse oplysninger flere gange, at kunne se hvad en given ting kom sammen med, og at kunne skjule alle oplysninger om modtagelsen i de tilfælde hvor giveren har krav på diskretion. Enhver journal tildeles en unik nøgle bestående af det aktuelle årstal og et fortløbende nummer.

Materiale er vores fællesbetegnelse

Figur 1. Arkivernes, museernes og vores overordnede struktur

for alle de ting, som museer og arkiver modtager fra det omgivende samfund og påtager sig at passe på for eftertiden, altså arkivalier, genstande, fotografier, film, bånd, kort, plakater, tegninger, kunstværker og sågar interviews med ejere eller brugere om det indleverede materiale. Uanset arten registreres materialet omtrent som genstande på et museum, dvs. hver for sig eller i ensartede grupper – registratoren bestemmer selv detaljeringsgraden af registreringerne, det kan lige så vel være en enkelt kaffekande eller et skøde som et fotoalbum eller en flyttekasse med diverse papirer. Alt materiale er entydigt knyttet til en og kun en journal, og har en unik nøgle bestående af journalens numre og et løbenummer indenfor journalen. På den måde kan man nøjes med at beskrive materialet én gang, selvom det indgår i flere sammenhænge.

Samlinger er vores fællesbetegnelse for blandt andet arkivers arkivfonde og museernes sager og kunstnere. Deres unikke nøgle er et samlingsnummer med et foranstillet bogstav, der angiver samlingstypen og gør det muligt at importere samlinger fra både arkiver og museer uden at skulle ændre deres numre. Materialet knyttes individuelt til samlinger, hvilket indebærer at materiale fra en journal kan fordeles på en række forskellige samlinger, og at en enkelt samling kan indeholde materiale fra mange forskellige indkomstjournaler.

De tre niveauer løser et problem i arkivers struktur uden at genere museernes praksis. Placeringen af alle former for materiale sammen er nyt og anderledes for både museer og arkiver, men vi håber alle vil sætte pris på det overblik, det giver. Da vi sammenlignede hvilke felter der benyttedes til registrering af forskellige former for materiale, fandt vi naturligvis en hel masse sammenfald. Og så alligevel ikke. For selv så centrale karakteristi-

ka ved materialet som datering, stedfæstelse og kategori viste sig ved nærmere eftersyn at foregå på meget forskellig vis. Tid og sted lykkedes det os at samordne, men kategorisystemerne kunne ikke slås sammen uden at øve grov vold mod registreringerne. Det vil vi gøre lidt nærmere rede for, inden vi ser på den samlede feltstruktur.

Dateringer

Arkiverne benytter som hovedregel yderår, altså et startår og et slutår, mens museerne primært benytter sig af en liste med navngivne perioder (som har sit udspring blandt arkæologer på Nationalmuseet og derfor kun har meget grove inddelinger af tiden efter det sidste vikingetog), men har desuden en række årstalsfelter rundt omkring, og endelig rummer DMI mulighed for at tilknytte ekstra dateringer til stort set hvad som helst. Dertil kommer den fantasifulde udfyldning af felterne, som både arkiver og museer benytter sig af, når de tilgængelige oplysninger ikke passer i felterne, og så er resultatet at et samlet datoformat skal kunne mange ting på én gang: Det skal tillade navngivne perioder, fordi man i arkæologien henregner fund til bestemte perioder på grundlag af deres lighed med andre fund fra samme kultur, uden nødvendigvis at vide præcis hvornår perioden startede og sluttede. Det skal kunne rumme regulære perioder bestående af et startår og et slutår eller med angivelse af måned og måske endda dag i måneden. Det skal kunne angive, at startåret eller slutåret er ukendt eller at perioden stadig er uafsluttet, og det skal endelig kunne angive at periodens start eller slutning er upræcist angivet.

Sådan et datoformat kunne vi ikke finde, da vi ledte. Det gængse datoformat i Windows tillader fx ikke datoer før 1. januar 100, hvilket gør det alde-

les uanvendeligt til arkæologiske registreringer, og tillader desuden ikke ufuldstændige dateringer som fx kun et årstal eller år og måned men ingen dag, hvilket gør det uanvendeligt overalt i historiske registreringer. Vi måtte derfor konstruere et datoformat, der kunne rumme alle de nødvendige former for dateringer.

Vores datoformat registrerer alting som perioder med en start og en slutning, og angiver således en enkelt datering med samme dato for start og slutning. Det tillader årstal helt tilbage til jordens skabelse, så det også kan benyttes til naturhistoriske registreringer af fx dinosaurer, det tillader ufuldstændige dateringer bestående af år og måned eller blot år og giver såmænd også mulighed for at sætte klokkeslæt på, hvis nogen skulle have behov for det. Det tillader at periodens start eller slutning er ukendt eller at perioden er uafsluttet, og start og slutning kan desuden hver for sig angives at være usikre. Og sluttelig er der så muligheden for at tilføje et navn til en periodedefinition. Vi har selvfølgelig integreret museernes liste med alment accepterede periodeangivelser, men enhver anden periodedefinition kan også tildeles et navn, hvis man måtte ønske det. Det kunne fx være 30-årskrigen. Her er fremgangsmåden at definere en periode, der begynder i 1618 og slutter i 1648, eventuelt angivet med præcisere datoer, og så trykke på knappen Ny periode og skrive navnet »30-årskrigen«. En navngiven periode er altså en datering af fuldstændig samme slags som regulære årstal, blot med et navn tilføjet. I registreringerne vises navnet, og når man søger, får man friheden til både at søge efter periodens navn og de bagvedliggende årstal. Hvis man søger efter dateringer, hvor startåret er før -1000 og slutåret er efter -1000, vil alle registreringer med dateringen »Bronzealder« og alle underdelingerne af bronzealderen til og med »Yngre bronzealder

periode 4« således også dukke op. Hvis det ikke er ønskeligt, kan man snævre søgningen ind ved fx at angive at startåret skal være mellem -1100 og -1000 og slutåret mellem -1000 og -900 – så vil kun »Yngre bronzealder periode 4« dukke op sammen med specifikke årstal, men de øvrige navngivne bronzealderperioder vil ikke opfylde søgekriteriet.

Det der skrives i de enkelte registreringer er en henvisning til en periode-definition, hvilket indebærer at man blot skal rette denne definition og ikke alle registreringerne, hvis fx den alment accepterede opfattelse af Bronzealderen ændres, så startåret eller slutåret skal rykkes.

Indtastningen af dateringer kontrolleres grundigt af programmet, inden de gemmes. Det sikrer at der ikke forekommer ugyldige dateringer i registreringerne. I første omgang lavede vi et udførligt indtastningsvindue, hvor man kan skrive år, måned, dag, osv. i hver sit felt, men senere har vi fået forfinet en rutine, der gør det muligt for programmet at forstå de dateringer, mennesker plejer at skrive – det meste af arbejdet var gjort i forvejen, i og med at vi havde udviklet en rutine til at tolke de mildest talt varierede indtastninger i datofelterne i DMI og Arkibas –, og kun i de sjældne tilfælde, hvor programmet ikke kan forstå det indtastede, vises det udførlige indtastningsvindue. De navngivne perioder kan naturligvis også indtastes ved navn. Visningen af dateringer foregår ligeledes sådan som mennesker ønsker det snarere end på computerens præmisser, fx »17. – 23. januar 1999« eller »Efterreformatorisk tid (1536 – 1660)«.

Stedsangivelser

Her benytter museerne et system af topografiske numre, der er udarbejdet i begyndelsen af 1900-tallet og følgelig tager udgangspunkt i den tids admini-

Sted: Søllerød Slotsvej
Veje: Søllerød Slotsvej
Ejerlav og bebyggelser: Søllerød
Sogn: Søllerød
Herred: Sokkelund
Gammelt amt: København
Land: Danmark
Verdensdel: Europa

Topografisk nr: 0124
Sted nr: 020310

Sted: Søllerød Slotsvej
Veje: Søllerød Slotsvej
Ejerlav og bebyggelser: Søllerød
Sogn: Søllerød
Kommune: Søllerød
Amt: Københavns Amt
Land: Danmark
Verdensdel: Europa

Figur 2. Den samme stedsangivelse vist med gamle og nye administrative grænser. Som regel vil man slå visning af hele hierarkiet fra, men af og til kan det være rart at se det.

strative inddeling af landet i amter, herreder og sogne – og iøvrigt ikke blot dækker Danmark, Grønland og Færøerne, men også Skåne, Halland og Blekinge, Slesvig-Holsten og De vestindiske Øer. Arkiverne tager udgangspunkt i de administrative grænser efter kommunalreformen, men Arkibas indeholder ikke nogen centralt defineret stedliste, blot tre felter der typisk udfyldes med kommune, sogn eller by, og lokalitet. Det kostede en del møje og besvær, men lykkedes faktisk at udarbejde en hierarkisk liste med relationerne mellem de nye amter, kommuner og sogne og de gamle amter, herreder og sogne, som gør det muligt at få enhver stedsangivelse vist indenfor de gamle eller nye administrative inddelinger eller endog begge, og tillige søge på alt indenfor et område. Vi er dog fuldt på det rene med at dette kun er en midlertidig løsning, idet den endelige løsning vil være at binde alle stedsangivelser til områder eller punkter, der er defineret med koordinater på et kort (GIS).

Kategorier

Museer og arkiver benytter også hver sit kategorisystem, foruden at man i begge verdener i nogen grad benytter

bibliotekernes DK5. Vi overvejede selvfølgelig om det ville være muligt også at oversætte disse kategoriangivelser til et fælles system, fx DK5, men valgte at lade være, fordi det interessante ved en kategoriangivelse ikke kun er selve den kategori, noget henregnes til, men også denne kategoris placering i systemet: Husflid har koden F8 i Saglig Registrant for kulturhistoriske museer, bedre kendt som *Den grønne Registrant*, men når man søger på denne kategori vil man i de fleste tilfælde også gerne have underkategorier som »Kostebinding« (F8c), »Jydepottetilvirkning« (F8e) og »Hjemmegarvning« (F8i) med i resultatet. »Husflid« har koden 68.07 i DK5, det har »Kostebinding« også, mens »Jydepottetilvirkning« skal findes under 76.236 og »Hjemmegarvning« under 67.51. Det ville vel også være absurd at tro, at den hierarkiske opbygning var ens i alle tre systemer, de er jo skabt til løsning af forskellige opgaver. At opbygge et fælles kategorisystem er en meget stor opgave, der indebærer ombrydning af eksisterende hierarkiske strukturer. Den ville vi ikke påtage os.

Vi var derfor nødt til at lade de forskellige kategorisystemer at leve videre side om side – og samtidig sikre mu-

lighed for søgninger på en kategori og dens underkategorier, altså på grundlag af kategoriernes koder såvel som deres navne. Kun på den måde kunne vi sikre, at hver enkelt registrator selv kan vælge, hvilket system, han eller hun vil bruge – eller hvilke systemer, for de sideordnede kategorisystemer åbner jo mulighed for at man kan angive kategorien i flere systemer og dermed få flere hierarkiske indgange til et givet emne.

Faste og variable felter

Figur 3 viser registrerings-skærmen til skibe i DMI. Det viste skib – som er en faktisk registrering, ikke et opdigtet eksempel – er så uheldigt at have skiftet navn. Den mulighed blev der ikke taget højde for, da registreringsformularen blev udformet, og det tvinger registratoren til at finde et blot nogenlunde egnet sted at skrive det tidligere navn, når han synes det er en væsent-

lig oplysning at få med. Og bevares, at skrive det tidligere navn sammen med det senest gældende navn, er da et ganske fornuftigt valg, når det ikke kan være anderledes. Men hvad nu hvis skibet havde skiftet navn flere gange? Den samme problemstilling gælder hjemstedet, mens der er mulighed for at angive to sæt kendingsbogstaver og handler. Det er formentlig tilstrækkeligt i de fleste tilfælde, men garanteret ikke i alle. Felterne til beskrivelse af skibets udformning er der ikke så meget at udsætte på, om end brutto- og nettoregister-ton efter nye og gamle målemetoder ikke er helt så relevante for en kajak som for en coaster. Og bemærk de manglende felter til beskrivelse af master og sejl. Og sluttelig er der mulighed for at angive hvor og hvornår skibet er forlist eller ophugget, men om der er tale om det ene eller andet er åbenbart ikke væsentligt. Angivelsen af ruten, skibet sejlede på ved forliset, er egentlig også et brud på formularens logik – og hvil-

CDMI Uers. 1.62U		Dansk Folkemuseum	
SAGSRAMME			
SKIBSREGISTER			
R31....+HJM	(Hjemmehørende)	Kend.bogst:NGSP	
Skibsnavn:Eros	(1851) ex "Iduna"	Tidl.bogst:	
Skibstype:SK	(Sletskonnert)	Konstr.: Rg.:	
Materiale:		GF: Forh.: År:	
Bygmester:		Motor: HK:31	
Byggeår...:1851	Byggested.:Norge		
Købsår...:	Købt fra...:		
	Hjemsted...:Aalborg		
Salgsår...:	Solgt til...:		
Forlist...:1929	Forlissted:Læsø på rejse Falkenberg-Thisted		
LOA:	BOA:	STD:	TDw:90
BRT:53	NRT:		BT.:
			CML:
			NT.:
Kommunik.:	0	Genstande.....:	1
Pers.m.m.:	1	Sted/Registrant:	1
		Fotos og film.:	0
		Arkivfonde....:	0
Her skrives eventuelt forlisår (eller ophugningsår)			
F1:Hjælp F2:Gem post F3:Hent post F4:Udskriv F5:Liste F6:Hierarki F7:Struktur			

Figur 3. DMIs registrerings-skærm til skibe. De forkortede feltnavne er: R31: Relation til sagen, Konstr: Konstruktionstype, Rg: Rund hæk, GF: Galionsfigur, Forh: Forhudningsmateriale, År: Forhudet år, Motor: Motor indsat første gang (år), HK: Motorkraft i HK, LOA: Længde i meter, BOA: Bredde i meter, STD: Dybde i meter, TDw: Dødvægt, CML: Commerce-læster, BRT: Bruttoregister-ton, NRT: Nettoregister-ton, BT: Bruttoregister-ton efter ny regler, NT: Nettoregister-ton efter ny regler.

ke ruter det i øvrigt har sejlet på, er der ikke plads til at skrive, hvis man skulle være i besiddelse af sådanne oplysninger. Bemærk endvidere, at der er hele seks felter til dateringer, men at der alligevel har sneget sig et årstal ind i et syvende felt.

Dette er nok et af de mere ekstreme eksempler på hvor mange og specifikke felter, der kan være på en registreringsformular, men det var ikke nødvendigt at lede længe efter en problematisk udfyldning af formularen. Og det er den vigtigste pointe ved dette eksempel: Uanset hvor godt man tænker sig om, kan det simpelthen ikke lade sig gøre at udforme en formular, der både er overskuelig og rummer alle de felter, som der bliver brug for på et eller andet tidspunkt. Den faste struktur, der ideelt set sikrer at der er et passende sted at skrive hver enkelt relevant oplysning – og at man husker at skrive alle relevante oplysninger –, resulterer alt for ofte i det modsatte: At man bliver druknet i irrelevante felter, og til gengæld ikke kan finde noget passende sted at skrive de relevante oplysninger. Det som skulle være en lettelse bliver en hindring.

Alt dette gælder uanset om der er tale om trykte formularer på papir eller felter på en computerskærm. Men det må være fair at sige, at det foregår på papirformularernes præmisser, for et computerprogram kan også udformes langt mere fleksibelt, så det tillader registratorerne at koncentrere sig om de væsentlige træk ved hver enkelt ting, snarere end at tvinge dem til at registrere de samme træk ved meget forskellige ting – samtidig med at man fastholder den stramme styring af, at ensartede oplysninger placeres i de samme, dertil indrettede felter.

På den baggrund besluttede vi at skære antallet af faste felter ned til et absolut minimum og i stedet supplere med »variable« felter, altså felter der kun vises og tager plads op på skær-

men, når der er brug for dem. Vi slog nu også to andre fluer med det samme smæk. De variable felter gjorde det muligt at vise alle former for materiale i det samme vindue med de samme felter, i stedet for at skulle ændre vinduets opsætning til hver enkelt form for materiale. Og de variable felter gjorde det muligt at lade uforenelige opslagslister leve videre ved siden af hinanden.

I første omgang var der blot tale om inddeling af fritekstfelter i afsnit ved hjælp af overskrifter. Hvert nedlagt felt i museernes og arkivernes hidtidige praksis blev konverteret til en overskrift i skabelonen til den pågældende form for materiale, således at man straks ved oprettelsen af en ny post har overskrifterne stående som huskeliste. Hvis der er nogle af disse variable felter, der ikke skal udfyldes i den aktuelle post, kan man simpelthen slette overskriften, så den ikke fylder og forvirrer. Og omvendt, hvis man har yderligere former for oplysninger at tilføje til registreringen, sørger man for at give dem en passende overskrift. Systemet er åbent og fleksibelt, men alligevel struktureret. Det gælder også de opslagslister, som man kan knytte til overskrifterne: Det er »åbne« hierarkiske lister, dvs. lister man selv kan oprette og udbygge efterhånden som man får brug for det, samt selvfølgelig de lister der var knyttet til de nedlagte felter. Men netop her viste der sig et problem. Hvis man ved søgning skal have glæde af listernes hierarkiske struktur, altså kunne søge efter et givet punkt på listen og alle underordnede punkter, er det nødvendigt at skrive koden med ind i feltet – og det ser ikke særlig pænt ud.

I anden omgang flyttede vi derfor opslagsfelterne ud i underposter, som er ekstremt stramt styrede og optimerede til søgninger. Og ikke nok med det, vi giver også registratorerne mulighed for at gruppere oplysningerne i

Figur 4. En helt nyoprettet materiale-post med de oplysninger, skabelonen til materialetypen Fotografier indeholder.

begivenheder, så det tydeligt fremgår hvordan de hænger sammen. Selve begivenhederne har blot en typeangivelse (eller et navn, om man vil) og angivelse af om der er tale om en administrativ begivenhed – altså noget der er sket i museets eller arkivets regi – eller om det er en begivenhed i materialets eget liv. Inden for hver begivenhed kan man frit tilføje så mange egenskaber, som man har behov for. Egenskaberne går i nogle hovedtyper, såsom dateringer, stedangivelser, kategoriangivelser, aktører, mål, simpel tekst og forskellige former for henvisninger til andre poster, filer, litteratur eller web-sider. Hver egenskab består af mindst tre oplysninger, nemlig dels arten – hvad er det, der dateres, stedfæstes, måles osv., eller hvilken rolle spiller aktøren –, dels selve dateringen, stedsangivelsen, målet eller aktøren, og endelig et fritekstfelt til bemærkninger. I nogle tilfælde er der desuden mulighed for at give egenskaben en yderligere kvalificering, såsom dateringsmetoden eller måleenheden.

Samtlige lister er åbne, således at registratorerne selv kan tilføje de punkter, som de har brug for, og så vidt muligt organiseret hierarkisk i træstrukturer.

Begivenheder og egenskaber kan naturligvis også fastsættes i skabelonerne, både som reelle værdier der skal tilføjes til en lang række poster og som udfyldte værdier, der blot tjener til at huske registratoren på at disse egenskaber skal udfyldes.

I figur 5 har vi tilladt os at digte lidt videre på oplysningerne om skibet fra figur 3 og vise dem som begivenheder. På den måde er der plads til at angive så mange ejere, hjemsteder, redere, kendingsbogstaver osv., som der måtte være behov for, uden at oplysningerne bliver rodet sammen. Tværtimod beriger de forskellige egenskaber i hver begivenhed hinanden, således at vi fx ikke blot kan se at skibet tidligere har heddet Iduna, men at det bar dette navn mens det var indregistreret i Bergen, og at det altså var de nye danske ejere, der valgte et nyt navn.

Samtidig giver den nye struktur mulighed for at søge på alle dateringer eller stedsangivelser under et, hvis det er det, man ønsker, i stedet for at skulle vide, at dateringer kan forekomme i seks eller syv forskellige felter. Hvis man ønsker en snævrere søgning, er det også muligt, man skal blot kombinere søgningen på en datering med en søgning på dateringens art, altså fx Forlist år.

Nye anvendelser

Museer og arkiver er enige om at materiale kun kan høre til i én samling, en arkivfond på arkiverne og en sag på museerne. Det respekterer vi ved kun at tillade materiale at have en *primær* samlingstilknytning, men derudover tillader vi så mange sekundære samlingstilknytninger, som man måtte ønske. Kald dem bare henvisninger, hvis det strider mindre mod vanen. Men vores pointe er, at alle samlinger er virtuelle, ja egentlig blot allerede udførte søgninger, på tværs af materiale typer og journaler. Det samme materiale kan og bør optræde i flere forskellige søgninger: Vel er det interessant hvorfor museet har valgt at anskaffe en given genstand, men hvis der findes en samling om genstandens producent, bør den sandelig også tilknyttes den. Og et brev fra A til B er lige så relevant for samlingen A som for samlingen B, uanset om proveniensprincippet tolkes således, at det hører til hos B, fordi han som modtager har gemt brevet og dermed er arkivskaberen, eller det tolkes således, at det hører til hos A, fordi han har skrevet det. Hvis man vil se den *rene* arkivfond eller sag, uden sekundært tilknyttet materiale, skal man blot søge efter primære samlingstilknytninger. Den snævre samling og den udvidede samling består side om side uden at genere hinanden, og vi regner egentlig med at

○ Begivenheder
Tilblivelse
Sted: Norge
Datering: 1851
Materialets art: Sletskonnert
Bruttoregistertons: 53
Dødvægt: 90
Brug
Sted: Bergen
Datering: 1851 - 1867
Navn: Iduna
Registreringsbogstaver: BG13
Reder: Olavson Stykgods
Brug
Sted: Aalborg
Datering: 1867 - 1929
Navn: Eros
Registreringsbogstaver: NGSP
Skipper: A. Christian N. Andersen
Forlis
Sted: Læsø
Datering: 22. april 1929
Sted: Udskeibningshavn - Falkenberg
Sted: Bestemmelsessted - Thisted

Figur 5. I Basis kan man oprette lige præcis de begivenheder og egenskaber, som man har brug for i hver enkelt registrering. Dette eksempel organiserer oplysningerne fra en faktisk registrering fra DMI på en ny måde og tilføjer et par ekstra, fiktive oplysninger.

man i stigende grad ikke vil skelne mellem primære og sekundære tilknytninger.

Programmet tillader også oprettelse af samlinger af andre typer end museumssager og arkivfondenes tre former, personarkivet, erhvervsarkivet og foreningsarkivet. Det kunne fx være samlinger, der indeholder alt det materiale, der i tidens løb har været knyttet til en bestemt ejendom eller lokalitet, familie eller socialgruppe. Programmet kan tillige være et nyttigt redskab i forbindelse med forberedelsen af en udstilling: Hvis man på et tidligt tidspunkt i processen opretter en samling af typen Udstilling, kan den både rumme de generelle formule-

ringer om udstillingens emne og efterhånden få tilføjet henvisninger til det materiale, der skal indgå i udstillingen – det er en meget simplere arbejdsproces end at skulle skrive særlige lister. Når udstillingen har været vist, kan man nedlægge samlingen igen, fordi den har tjent sit formål – men vi anbefaler at man lader den bestå som dokumentation af institutionens udstillingsarbejde. Og det samme gælder selvfølgelig bøger og artikler, som institutionens medarbejdere måtte arbejde på.

Gennem de sidste 30-40 år har man på arkivområdet debatteret betimeligheden af emne- eller sagregistre kontra den formelle registrering, der ofte er blevet kritiseret for at udarte til rene inventarielister. Det behøver ikke være et enten-eller. Her kan den rene inventarieliste med yderste lethed suppleres med emnebaserede samlinger præsenteret med fyldige beskrivelser – eventuelt med særligt henblik på det generelle publikum. Denne problematik mener vi er af stor betydning i en situation, hvor Internet har vænnet publikum til hurtig adgang til formidlet information.

En del af grunden til den traditionelle insisteren på at ting kun kan høre til i én arkivfond eller sag er de indlysende forhold, at et materiale kun fysisk kan befinde sig ét sted, og at registreringens primære opgave er at sikre, at man kan finde materialet, når man skal bruge det. Det var helt berettiget en opgave, der tog meget tid og mange kræfter i papirregistreringernes tid. Med computernes søgemuligheder er det heldigvis blevet en meget lettere opgave. Hvis bare opstillingen af hvert enkelt materiale er behørigt registreret og der tages hensyn til de forskellige typer materiales forskellige krav til forsvarlig opbevaring, er det i princippet ligegyldigt hvilket system det er opstillet efter – eller om der overhovedet er system i det. Derfor

mener vi det er helt berettiget at flytte fokus i retning af formidling – til forskere såvel som lægfolk.

Programmet kan med et enkelt klik og nogle minutters ventetid eksportere samlingerne med materiale og billeder til en søgbar database på Internet. Det burde gøre det muligt for institutionerne at holde internetdatabasen opdateret. Man vælger selv hvilke samlinger, der skal publiceres på Internet – det skal forarbejderne til udstillinger og artikler jo nok ikke.

Vi har overalt bestræbt os på at erstatte koder og forkortelser med regullære beskrivende termer. Det gør registreringerne lettere at læse og mere meningsfulde for lægfolk, men vi tror egentlig også at det er sundt for fagfolk ikke at fylde hovedet alt for meget med koder og forkortelser. Vi lægger overalt op til, at registratorerne kan skrive længere beskrivende tekster som centrale dele af registreringerne, for vi tror at grundigere beskrivelser af materiale og samlinger på den ene side kan spare institutioner og borgere for en del frugtesløse besøg og på den anden side anspore til yderligere fordybelse i stoffet.

Programmet er opbygget, så man med et enkelt klik kan skifte fra at have journalen som overordnet post, hvorved materialevinduet viser alt det materiale, journalen indeholder – til at have samlingen som overordnet post, hvorved materialevinduet viser alt det materiale, samlingen indeholder. Desuden kan hvert enkelt vindue med et klik skifte fra detaljeret visning af en enkelt post til listevisioning af en masse poster.

Derfor har vi også lavet et ganske elaboreret søgesystem, hvor man kan foretage søgninger på hvert eneste felt, enkeltvis eller i kombinationer, uden at vide noget om SQL-syntaks. Den lille lampe over et felt lyser, når en søgning på det pågældende felt er aktiveret. I fritekstfelterne er det fri-

tekstsøgning, i de strammere styrede felter søger man efter de definerede opslagsværdier og deres hierarkiske struktur. Vi mener at det er helt afgørende at søgningerne foretages i selve registreringerne og ikke i en adskilt stikordsstruktur, både fordi kræfterne bør bruges på at gøre registreringerne så komplette som muligt og fordi man helt naturligt er mere motiveret til at finde de rette søgetermer, når man leder efter noget, end når man skal finde på stikord. Vi overvejer at oprette en søgeordbog, hvor man efterhånden kan tilføje andre stavemåder og synonymmer og således på en enkel måde kan søge efter *fonograf* og *phonograph* samtidig med at man søger efter *rejsegrammofon*.

De stadig flere filer af forskellig slags – billeder, digital lyd og video, dokumenter, udgravningsoptegninger osv. – som skal knyttes til registreringerne, kan meget vel tænkes at fylde mere end der er plads til på institutionens harddiske. Derfor skelner vi mellem originaler, som kan placeres på udskiftelige diske, og arbejdskopier, som ligger på harddisken og er tilgængelige hele tiden, men godt må være lavet i et tabsgivende format. Arbejdskopierne af billeder bliver automatisk skaleret ned og konverteret til JPEG-format, når de tilknyttes, men programmet gemmer desuden oplysninger om originalens placering, og hvis der er tale om en udskiftelig disk som fx en hjemmebrændt cd, er det for enhver medarbejder muligt at arbejde med originalen fra eget cd-drev.

Afslutning

Den overordnede struktur lykkedes det at finde en ny løsning på, som tilfredsstillende både museernes og arkivernes behov, måske endda lidt bedre end de traditionelle strukturer gør. Dermed er det muligt for medarbejder-

ne at få det samlede overblik over materialet og samlingerne, fordi de alle er registreret i det samme system. På to meget centrale punkter, tid og sted, er det også lykkedes at skabe fælles referencerammer, som med relativt enkle midler giver mere præcise og sigende registreringer. Men på en lang række andre punkter skulle der så grove indgreb til i de traditionelle referencerammer, at vi i stedet valgte at tillade dem at leve videre side om side. Så kan man jo håbe på at praksis hen ad vejen konvergerer. For det er jo i grunden en sær og kunstig grænsedragning mellem museers og arkivers arbejdsområder.

Der har i tidens løb udviklet sig temmelig mange og store forskelle i arkivers og museers registreringspraksis. Nogle af dem skyldes naturligvis det forskellige materiale, man arbejder med, men det er nok i virkeligheden den mindste del. En langt vigtigere årsag er det forhold, at det har været i orden at gøre ting på hver sin måde, at man ikke prøvede at rette ind efter hinanden. I de kombinerede institutioner lever arkivarer og museumsinspektører ikke længere i hver sin verden, og så bliver behovet for såvel en mere ensartet praksis som samlet overblik over institutionens samlinger påtrængende. Det var den baggrund, vi indledte arbejdet på. Og hvad har vi så opnået?

Den meget åbne og fleksible struktur, vi valgte for at give plads til de eksisterende forskelligheder, har samtidig den fordel, at den let og smidigt kan tilpasses til registrering af materiale, man slet ikke har overvejet at registrere endnu. Uden at det er nødvendigt at definere nye formularer. Selvom vi ikke har nævnt det før, har vi i hele processen holdt os for øje, at strukturen også skal kunne håndtere kunstmuseers registrering af kunstnere og deres værker og skitser, skoler og påvirkninger, ejerskifter og udstillin-

ger – en kunstner er en samling på linie med et privatarkiv, og et værk er materiale. Måske kan den endda be-

nyttes til naturhistoriske samlinger, det må komme an på en prøve.